

Alberto Pucer
120 LET PIRANSKEGA ARHIVA

Ko so leta 1877 začeli rušiti staro občinsko palačo, kjer so zgradili novo (sedanjo), so iz občinskega arhiva ločili starejše gradivo, zlasti srednjeveško od novo nastajajočega. Tako je občina Piran taistega leta ustanovila svoj arhiv kot ustanovo, ki letos praznuje svojo 120-letnico. Prvotno se je imenoval Stari mestni arhiv - Archivio civico antico in je najprej bil oddelek Mestne knjižnice. Prvi arhivar Starega piranskega mestnega arhiva je bil grof Stefano Rota, od leta 1891 pa profesor Domenico Vata, ki je dolga leta uspešno opravljal svojo službo arhivarja.

Medtem ko je izolski arhiv leta 1903 zgorel, koprski pa med drugo svetovno vojno odnesen v Italijo, gre zasluga piranskemu učitelju in knjižničarju Domenicu Petroniu, da je piranski arhiv ostal doma. Takratno arhivsko gradivo je namreč dal obzidati pod stopnišče občinske palače in se je tako ohranilo do danes.

V preteklosti se je piranski arhiv večkrat selil oziroma zamenjal prostore svojega domovanja. Iz občinske palače preko lože do zgradbe sodišča; leta 1954 je prišel v sklop takratnega Mestnega muzeja (danes pomorskega), leto dni kasneje pa je Občinski ljudski odbor ustanovil samostojni Mestni arhiv. Po sklepu piranske občinske skupščine leta 1974 so ga priključili Pokrajinskemu arhivu Koper, vendar pod pogojem, da arhivsko gradivo in osnovna sredstva ostanejo v Piranu. Leto dni kasneje so arhiv preselili v prostore minoritskega samostana, kjer je domoval do oktobra leta 1995, ko se je preselil v prostore na Župančičevi. Te številne selitve v preteklosti pa so žal precej škodoval arhivskemu gradivu (predvsem starejšemu), da ga je bilo potrebno restavrirati in tako zaščititi pred nadaljnjim propadanjem. Precej starejšega gradiva pa je tudi posnetega na mikrofilmih.

Neprecenljivo vredno in raznovrstno piransko arhivsko gradivo, ki se kontinuirano hrani od leta 1173 naprej (prepis najstarejših dokumentov pa segata celo v leta 1036 in 1041), govori o bogati preteklosti Pirana, njegovem bližnjem in širšem zaledju, večjem delu Istre in nenazadnje o vlogi Pirana v evropskem prostoru.

Piranski arhiv hrani več kot 1800 primerkov notarskih pergamentnih listin (1173-1887), čez 70 dukalov ali doževih pisem (1263-1699), tudi pisanih na pergamentu (preparirani živalski koži) in okoli 9000 testamentov, pisanih na papirju, ki so bogat vir za zgodovinarje, etnologe, umetnostne zgodovinarje, pravnike, jezikoslovce... Med številnimi dokumenti in kodeksi iz obdobja beneške oblasti (1283-1797) velja omeniti še notarske knjige (najstarejša je iz leta 1282), statute občine Piran (najstarejši ohranjen v originalu je iz leta 1307, v prepisih so ohranjeni tudi odlomki statuta iz leta 1274), čez 140 vicedomskih knjig (vsebujejo vpis kratke vsebine pravnih aktov, s katerim so le-ti postali legalizirani) pa kataverske (knjige glob in kazni), komorniške (knjige prihodkov in izdatkov občine), knjige javnih prodaj in

dražb, knjige oseb (hudodelcev), ki so bili izgnani iz občine Piran, knjige obsodb, knjige o obmejnih sporih, knjigo prepisov vseh važnejših dokumentov, knjige o socialnih bojih v občini Piran, o občinskih ribjih loviščih in številne druge kodekse, ki so vsi "ročni izdelek" skrbnih pisarjev. Starejše gradivo je pisano v različnih pisavah in do zadnjih desetletij 15. stoletja v srednjeveški latinščini, šele po letu 1480 se začne kot uradni jezik uveljavljati italijanščina, ki pa je bila močno "oplemenitena" s primesmi piranskega ljudskega jezika.

Veliko gradiva je tudi iz francoskega, avstrijskega, italijanskega in povojnega obdobja. Poleg občinskega arhiva so tu shranjeni še arhivi raznih likvidiranih podjetij (Rudnik Sečovlje, Ladjedelnica Piran, Splošna plovba Piran...), številnih osnovnih in srednjih šol, sodišča, raznih družin (Tartini, Gabrielli, Smareglia...), razne zbirke (načrti, plakati, fotografije in razglednice...), inkunabule (prve tiskane knjige) itd. Vsega arhivskega gradiva je okoli 800 tekočih metrov.

Iz tega bogatega piranskega arhivskega gradiva so bile tako s strani domačih kot tudi tujih avtorjev oziroma raziskovalcev (iz Italije, Hrvaške, Nemčije, Švice, Avstrije in celo iz ZDA) napisane številne zgodovinske knjige, razprave, referati, diplomske naloge, doktorske disertacije. Osnovnošolcem in srednješolcem je piransko arhivsko gradivo služilo za pripravo več raziskovalnih nalog, študentom pa za seminarska in diplomska dela. Napisani so bili številni članki, pripravljene razstave s katalogi, posnete radijske in TV oddaje ...

Piranski arhiv obišče vsako leto več raziskovalcev. Izredno veliko zanimanje kažejo tudi srednje in osnovne šole tako iz Slovenske Istre kot notranjosti Slovenije.

Ob 120-letnici so v avli piranskega arhiva pripravili razstavo, ki prikazuje akte o nastanku in domovanju arhiva v preteklosti, primerke nekaterih zanimivejših dokumentov različnih fondov iz zbirk - le delček neprecenljivega bogastva, ki ga hrani arhiv.

Na enem od dveh kamnitih stebrov za zastave ob vhodu na Tartinijev trg je vklesan stavek, ki se v prevodu glasi: "Po naših molitvah boš varna ostala zemlja Piranska". Danes lahko z zanosom ugotovimo, da je del te piranske zemlje tudi piranski arhiv, na katerega so bili ponosni naši predniki, smo ponosni mi in nedvomno bodo tudi naši zanamci, kajti arhiv je osebna izkaznica in duša mesta.

Salvator Žitko

Razstava "GOVOREČE PODOBE" (Ilustrirana padovanska biblija med besedo in podobo) "Visibile parlare" (Bibbia Istorata Padovana tra parola e immagine) Akademije dei Concordi iz Roviga

Ob koncu junija 1997 je bila v atriju Pokrajinskega muzeja Koper v sodelovanju s Samoupravno skupnostjo

italijanske narodnosti v Kopru odprta razstava Akademije dei Concordi iz Roviga z naslovom "Visibile parlare" (La Bibbia Istoriata Padovana tra parola e immagine) - "Govoreče podobe" (Ilustrirana padovanska biblija med besedo in podobo).

Akademija dei Concordi iz Roviga ima že dolgo tradicijo, saj njeno delovanje sega že v konec 16. stoletja. Tako kot druge podobne ustanove v Italiji je tudi akademija "Concordiana" botrovala večnim razpravam, ki so se v 17. in 18. stol. sukale okrog različnih tem, dragoceno pa je tudi dejstvo, da sta bila med zunanji člani te akademije v 18. stoletju najvidnejša člana in voditelja koprski Akademije dei Risorti, Gian Rinaldo Carli in Girolamo Gravisi. V času avstrijske vladavine v 19. stol. je Akademija doživela nov razcvet, ki pa je spodbudil tudi dogovor z občino Rovigo, da se za javnost odpreta pinakoteka in bogata knjižnica, ki danes šteje že več kot 200.000 knjig, med katerimi najdemo številne rokopise, inkunabule in dragocena dela iz preteklih stoletij. Med rokopisi je zlasti dragocen fond "Della Peregrinazione di Baldassare Bonifacio", ki vsebuje koristne in zanimive podatke iz političnega, kulturnega, verskega in družbenega življenja, kjer je Bonifacio opravljal svojo škofovsko funkcijo, med drugim tudi v Kopru; gradivo bo predmet skupnih raziskav in objav v tem oziroma prihodnjem letu.

Danes akademija "Concordiana" v sodelovanju z Deželno Veneto (Regione Veneta) in krajevnimi ustanovami uresničuje intenzivni program za valorizacijo starih umetnih in knjižnih fondov, za ureditev sodobne in funkcionalne mreže javnih knjižnic ter za podporo knjižnicam in kulturnim ustanovam v tem delu Padske nižine. Prav gotovo bo vse to razvejano delovanje Akademije ob podobnih konceptih, programih in ob sodelovanju koprskih kulturnih ustanov, lahko predstavljalo dragoceno izkušnjo in bogatitev kulturnega utripa našega mesta.

Na sami razstavi je bil iz bogatega knjižnega fonda Akademije dei Concordi predstavljen rokopis z naslovom: "Bibbia Istoriata Padovana", ki v nekaterih pogledih sicer ni povsem ustrezen, se pa nanaša na rokopis, ki ga danes hranijo delno v Akademiji v Rovigu, delno pa v londonski British Library in je eno najbolj dragocenih pričevanj o padovanskem jeziku in umetnosti s konca 12. stoletja. Tako imenovana "Bibbia di Rovigo" je verjetno najbolj obširno ilustriirano Sveto pismo italijanskega srednjega veka. V svoji zasnovi in namenu se močno razlikuje od monumentalnih francoskih "Bibles moralisées", prav tako pa tudi od "Bibles historiales", saj gre za neposredni prevod latinske Vulgate v govorno italijanščino, ki je podrejen slikovni upodobitvi. Po mnenju strokovnjakov gre torej za ilustriirano Sveto pismo, edino tovrstno znano Sveto pismo v vsej Italiji.

Nedvomno je razstava iz Roviga odprla možnost za plodno in konstruktivno sodelovanje koprskih kulturnih ustanov z Rovigom; v okviru dogovorjenega programa

sodelovanja je predvideno gostovanje koprski muzejske ustanove z razstavo "Grbi mestnega jedra Kopra", hkrati pa se oblikujejo dogovori o skupnih raziskovalnih projektih, ki naj bi potekali v okviru Znanstveno-raziskovalnega središča v Kopru in Zgodovinskega društva za južno Primorsko.

Pietro Saraceno

COSTITUZIONE DELL'ISTITUTO LUISA GIORGIERI SARACENO, sotto il patrocinio della Società per gli studi di storia delle istituzioni

La Società per gli studi di storia delle istituzioni di Roma si unì ai promotori del Convegno internazionale Sistemi di potere e poteri delle istituzioni (Capodistria, 9-11 ottobre 1997) stabilendo così un rapporto di collaborazione continua con gli organizzatori del convegno, cioè con la Società storica del Litorale e il Centro di ricerche scientifiche della Repubblica di Slovenia di Capodistria.

Sotto il patrocinio della stessa Società per gli studi di storia delle istituzioni il 27 giugno 1997 si è costituito a Roma l'Istituto Luisa Giorgieri Saraceno, con lo scopo di favorire gli studi in materia di storia delle istituzioni italiane del periodo dal 1800 al 1950 circa, con particolare riguardo per la storia delle istituzioni giudiziarie.

L'Istituto è fornito di una relativamente piccola ma ben specializzata biblioteca e di una camera da adibire a foresteria per gli studiosi stranieri od italiani non